

Radosław Gajda

Teksty techniczne w tłumaczeniu – spojrzenie tłumacza

Aleksander Szulc w Podręcznym Słowniku Językoznawstwa Stosowanego¹ podaje, że

język specjalistyczny (fachowy) jest to szczególna postać języka ogólnonarodowego, przystosowana do możliwie precyzyjnego opisu określonej gałęzi wiedzy lub techniki. Różni się od języka ponaddialektalnego przede wszystkim słownictwem fachowym, niejednokrotnie zawierającym wiele internacjonalizmów, oraz składnią, jak również częstotliwością użycia określonych form gramatycznych.

Teoretycy języka nie doszli jednak do porozumienia w kwestii definicji języka specjalistycznego, który wykazuje znaczne zróżnicowanie w zależności od dyscypliny naukowej lub danej specjalności zawodowej². Językoznawcy-semantycy albo twierdzą, że nie może być mowy o istnieniu języka specjalistycznego, albo wręcz pomijają milczeniem to zagadnienie³.

Tłumaczenie tekstów technicznych sprawia wiele trudności nie tylko początkującym tłumaczom, ale również doświadczonym lingwistom, którzy nie zawsze – co zrozumiałe – dysponują odpowiednią wiedzą specjalistyczną. Warto byłoby zatem zwrócić uwagę na pewne niuanse edycji tekstu technicznego, aby tym samym uświadomić sobie jakie pułapki językowe najczęściej cychają na początkującego adepta sztuki przekładoznawczej i tym samym dążyć do eliminacji błędów.

W tym krótkim szkicu pragnę zwrócić uwagę na kilka aspektów tłumaczenia technicznego, o których, jak wykazuje praktyka, często zapominamy:

1. Przede wszystkim tekst powinien być krótki, zwięzły i nie pozwalać na dwójakie rozumienie przekazu. Prezentacji materiału w dokumentacji technicznej powinny zaś towarzyszyć słowa typu „должен”, „следует”, „необходимо”, „требуется, чтобы”, „разрешается только”, „не допускается”, „запрещается”, „не следует”, a także „могут быть”, „как правило”, „при необходимости”, „может быть”, „в случае” itd., jednocześnie dopuszczalne jest użycie w tekście form, np. „применяют”, „указывают” itp.

¹ A. Szulc, *Podręczny słownik językoznawstwa stosowanego*, Warszawa 1984, s. 106–107.

² J. Pieńkos, *Przekład i tłumacz we współczesnym świecie*, PWN, Warszawa 1993, s. 264.

³ *Ibidem*, s. 265.

2. Tłumacząc nagłówki rozdziałów i podrozdziałów unikać należy ich oznaczenia jako: „O [...]”, „Что Вы знаете о [...]”, „Как настроить [...]”, powinniśmy pamiętać, by prezentować je w postaci: „[...]”, „[...]”, „Настройка [...]” itd.
3. Przytaczane w tekście tłumaczenia dane liczbowe, w tym jednostki miar, powinny być podawane zgodnie z przyjętymi w tym zakresie standardami i wymogami. Linki i odwołania do standardów krajowych i międzynarodowych (np. jakości ISO) w przekładzie powinny być podawane w języku oryginału, a w nawiasie powinna znaleźć się wersja przekładu.
4. W tłumaczeniu operować należy terminami naukowo-technicznymi, oznaczeniami, określeniami odpowiadającymi stosownym standardom, a przy ich braku – terminologią powszechnie stosowaną w literaturze przedmiotu.
5. W tekście tłumaczenia należy unikać zwrotów <Вы>, <Вам> <Ваш>; stosując konstrukcje bierne.
6. W tłumaczeniach niedozwolone jest:
 - 6.1. stosowanie zwrotów potocznych, technicyzmów, profesjonalizmów;
 - 6.2. stosowanie dla jednego pojęcia różnych odpowiedników, bliskich znaczeniowo (synonimów), a także terminów obcych w sytuacji występowania ich ustalonych odpowiedników w języku docelowym;
 - 6.3. stosowanie konstrukcji potocznych;
 - 6.4. stosowanie skrótów, z wyjątkiem takich, które są zgodne z zasadami ortografii rosyjskiej i odpowiadają standardom językowym;
 - 6.5. skracanie oznaczeń fizycznych jednostek miar, jeżeli używane są one bez cyfr, z wyjątkiem jednostek miar w nagłówkach i kolumnach tablic, a także rozszyfrowanie oznaczeń literowych przy formułach i rysunkach;
7. W tłumaczeniu technicznym, z wyjątkiem formuł, tablic, rysunków niedozwolone jest:
 - 7.1. stosowanie znaku matematycznego minus (-), przed wartościami ujemnymi należy pisać słowo <минус>;
 - 7.2. stosowanie znaku \emptyset dla określenia średnicy, należy bezwzględnie pisać słowo <диаметр>;
 - 7.3. stosowanie znaków matematycznych bez wartości liczbowych, np. > (больше), < (меньше), = (равно), (больше или равно), (меньше или равно), (не равно), a także znaków № (номер), % (процент);
8. W tekście tłumaczenia w charakterze cudzośćłowu powinien być stosowany nie zwykły cudzośćłów „ (poza dokumentami dotyczącymi oprogramowania), a znak < и > (Alt +0171, Alt +0187).
9. Należy bezwzględnie rozróżniać znak łącznika (-), minusa (-) (Ctr + Num -) i pauzy (-) (Alt +0151).
10. Przed nazwą produktu lub organu zarządzającego należy zawsze przytaczać rzeczownik określający, opisujący (np., nie Microsoft Windows, a system operacyjny Microsoft Windows; nie Microsoft Excel, a aplikacja Microsoft Excel; nie Scheduler, a program Scheduler; nie naciśnij Start, a naciśnij guzik START (ПУСК); nie moduł 3610, a moduł typu 3610, itd.).
11. Nazwy komend, poleceń, sygnałów itd. w tekście należy zawsze wydzielać cudzośćłowem, np. <Сигнал +27 В включен>.

12. W opisie oprogramowania i dokumentacji technicznej urządzeń produkcji zachodniej, dostarczanej z napisami i tablicami w języku oryginału, należy dołączać również komunikaty i napisy w języku rosyjskim, podając w nawiasach drukowanych przypisy od tłumacza.
13. W dokumentacji wartości liczbowe jednostek miar z oznaczeniem wielkości fizycznych podawać należy w postaci cyfr, a wielkości bez jednostek fizycznych i jednostki od jednego do dziewięciu – słowami.

Przykład:

13.1. Провести тестирование пяти труб, каждая длиной 6 м.

13.2. Отобрать 18 труб для тестирований на давление.

14. Jeżeli akapit przed wypunktowaniem kończy się dwukropkiem to zgodnie z zasadami języka rosyjskiego wypunktowane elementy powinny zaczynać się od małej litery i należy je rozdzielić średnikiem. Natomiast jeżeli akapit przed wypunktowaniem kończy się kropką wówczas elementy wypunktowane powinny rozpoczynać się od dużej litery i kończyć kropką. Opisaną sytuację obrazuje poniższy przykład.

Абзац: Абзац.

xxx xxxxxx xxxxx; Хxxx xxxxxx xxxxx.

xxxxxx xxxxx xxx. Хxxxxx xxxxx xxx.

15. Jeżeli w tekście przywołany został szereg wartości wyrażonych w tej samej jednostce, to wskazanie na ową jednostkę następuje po ostatniej wartości liczbowej, np. 1,50; 1,75; 2,00 м.

Jeżeli w tekście przywołuje się przedział wartości liczbowych wyrażonych w tej samej jednostce miary, to oznaczenie jednostki zamieszcza się po ostatniej wartości przedziału.

Przykład:

15.1. От 1 до 7 мм.

15.2. От 20 до 200 кг.

15.3. От плюс 20 до минус 30 °С,

15.4. От плюс 20 до плюс 30 °С.

16. Niedopuszczalne jest oddzielanie jednostek miar od wartości liczbowych (przenoszenie do kolejnego wiersza lub na nową stronę). Wyjątek stanowią wartości jednostek miar zamieszczane w tablicach.

17. Wartości ułamkowe przytaczać należy w postaci jednostek dziesiętnych, z wyjątkiem cali, które zapisywać należy jako $\frac{4}{2}$; $\frac{3}{4}$ ", ale nie $\frac{4}{2}$, $\frac{3}{4}$.

W poniższej tabelce zaprezentuję kilka fragmentów tekstów specjalistycznych, których przekład może przysporzyć tłumaczowi pewnych problemów. Podkreślę te partie tekstu, które wymagają szczególnej weryfikacji w procesie przekładu. Warto zaznaczyć, że precyzyjna interpretacja treści oryginału w przekładzie specjalistycznym jest szczególnie ważna. Łatwo bowiem, dążąc do właściwej adaptacji przekazu, pominąć te elementy (jednostki miar, skróty, znaki specjalne, itd.), które pełnią równie istotną rolę w tekście.

Tekst polski	Tekst rosyjski
<p>Podczas próby formatowania dysku wyświetlany jest komunikat „Could not complete format” (Nie można ukończyć formatowania).</p> <p>Przyczyną może być formatowanie dysku zgodnie z systemem plików FAT. Spróbuj skorzystać z systemu plików „NTFS”. Problem powinien zostać rozwiązany.</p>	<p>При попытке <u>отформатировать</u> диск выдается сообщение „Не удалось выполнить <u>форматирование</u>” (Could not complete format). Возможно, причина заключается в том, что предпринимается попытка отформатировать диск в <u>файловой системе</u> FAT. Попробуйте использовать файловую систему NTFS. В результате проблема должна решиться.</p>
<p>Zgodność elektromagnetyczna (EMC) tego produktu została zweryfikowana zgodnie z typowymi warunkami użytkowania tej kategorii produktów w tzw. środowisku mieszkalnym, komercyjnym i przemyśle lekkiego. Inne środowiska pracy nie zostały zweryfikowane przez firmę XYZ, a użycie tego produktu w tych środowiskach może być ograniczone lub nie zalecane. Konsekwencje użycia tego produktu w niezweryfikowanych środowiskach mogą być następujące: zakłócenia funkcjonowania innych produktów albo nieprawidłowe funkcjonowanie tego produktu lub utrata/zniszczenie danych.</p>	<p>Соответствие данного изделия требованиям в отношении электромагнитной совместимости проверялось типовым для данной категории изделий способом применительно к так называемым бытовым, коммерческим и мелкопромышленным условиям. Проверка на возможность использования в других условиях корпорацией XYZ не проводилась. Использование данного изделия в других условиях может быть ограничено и не рекомендуется. Возможны следующие последствия применения данного изделия в непроверенных условиях: нарушение нормальной работы других находящихся поблизости изделий или данного изделия с последующим выходом их из строя или потерей/повреждением данных.</p>
<p>Przemysł (np. środowiska, w których stosowane jest trójfazowe zasilanie 380V): Zagrożenie związane z zakłóceniami funkcjonowania produktu na skutek silnych pól elektromagnetycznych zwłaszcza w pobliżu dużych maszyn lub bloków energetycznych.</p>	<p>Промышленные условия (например, условия, где в основном используется трехфазный ток напряжением <u>380 В</u>): опасность нарушения нормальной работы данного изделия в результате возможного воздействия сильных электромагнитных полей, особенно рядом с крупными машинами и силовыми установками.</p>
<p>Nie widzę mojego dysku w oknie „Mój komputer”, jednak pojawia się on w Menedżerze urządzeń.</p> <p>Wykonaj następujące kroki:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kliknij ikonę „Mój komputer” prawym przyciskiem myszy komputerowej. 2. Wybierz polecenie „Zarządzaj” z menu podręcznego. 3. Wybierz pozycję „Zarządzanie dyskami”. <p>Powinna zostać wyświetlona lista dostępnych urządzeń magazynujących.</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Sprawdź, czy odpowiedni dysk jest uwzględniony na liście. 5. Kliknij pole po prawej stronie prawym przyciskiem myszy komputerowej i wybierz polecenie „Usuń partycję” z menu podręcznego. 6. Kliknij pole prawym przyciskiem myszy komputerowej i wybierz polecenie „Utwórz nową partycję” z menu podręcznego. 7. Następnie wybierz opcję „Partycja podstawowa” w oknie kreatora partycji. Kliknij przycisk Dalej. 8. Zostanie wyświetlona litera dysku, którą można zmienić. Kliknij przycisk Dalej. 9. Potwierdź zamiar formatowania dysku. 	<p>Dysk отсутствует в окне „Мой компьютер” (My Computer), но присутствует в диспетчере устройств.</p> <p>Следуйте этим инструкциям:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Щелкните правой кнопкой значок „Мой компьютер” (My Computer). 2. Во всплывающем меню выберите „Управление” (Manage). 3. Выберите „Управление дисками” (Disk Management). <p>Вы должны увидеть список доступных устройств хранения.</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Проверьте, присутствует ли в списке ваш диск. 5. Щелкните правой кнопкой в окне справа и во всплывающем меню выберите „Удалить раздел” (Delete Partition). 6. Щелкните правой кнопкой в окне. Во всплывающем меню выберите „Создать новый раздел” (Create New Partition). 7. Затем в окне мастера <u>разделов</u> выберите „Основной раздел” (Primary Partition). Нажмите кнопку „Далее” (Next). Будет отображена буква диска, которую вы можете изменить. Нажмите кнопку „Далее” (Next). 9. Подтвердите форматирование диска.

<p>Producenci dysków twardej wykonują obliczenia w systemie dziesiętnym, podczas gdy system operacyjny wykonuje obliczenia binarne. Przykład obliczeń dziesiętnych: $1 \text{ GB} = 1\,000 \text{ MB} = 1\,000\,000 \text{ KB} = 1\,000\,000\,000$ bajtów Przykład obliczeń binarnych: $1 \text{ GB} = 1\,024 \text{ MB} = 1\,048\,576 \text{ KB} = 1\,073\,741\,824$ bajtów Dysk twardej 120 GB (dziesiętnie) jest więc wyświetlany w systemie Windows jako dysk o pojemności 112 GB (binarnie).</p>	<p>Производители жестких дисков выполняют расчет в десятичной системе, а операционная система – в двоичной. Пример расчета в десятичной системе: $1 \text{ Гб} = 1000 \text{ Мб} = 1\,000\,000 \text{ Кб} = 1\,000\,000\,000$ байт Пример расчета в двоичной системе: $1 \text{ Гб} = 1024 \text{ Мб} = 1\,048\,576 \text{ Кб} = 1\,073\,741\,824$ байт В результате емкость 120-гигабайтного (по десятичной системе) жесткого диска в системе Windows отображается равной 112 Гб (по двоичной системе).</p>
<p>Wskaźnik Zasilanie/Dane Łącznik USB 3.0 Micro-B Host USB 3.0 zgodny ze starszym standardem USB 2.0 Przewód USB 3.0 micro-B</p>	<p>Индикатор питания/передачи данных Штекер микро-В USB 3.0 Хост USB 3.0 обратно совместим с USB 2.0 Кабель микро-В USB 3.0</p>

Nader aktualny jest panujący w literaturze przedmiotu pogląd dotyczący płynności języka w czasie i dezaktualizacja słownictwa specjalistycznego. Odnosi się on w szczególności do tych obszarów, które podlegają szybkiej ewolucji. Od czasu kiedy ukazała się książka Andrzeja Vellnagela pt. *Jak nie tłumaczyć tekstów technicznych* naturalnie wiele się zmieniło, ale nadal możemy w niej znaleźć informację na temat istoty tego języka i zasad postępowania przy jego tłumaczeniu na język obcy. Spośród immanentnych trudności przekładu, które napotyka polski tłumacz języka technicznego, na plan pierwszy wysuwa się trudność ojczystego języka. Fleksja bogatsza nawet od łacińskiej, skomplikowane i obciążone wyjątkami reguły ortografii i gramatyki, często zawiła składnia⁴.

Warto podkreślić, że teksty techniczne wyróżnia ich złożoność formy i treści. Są one bogate w imiesłowowy przymiotnikowe i przysłówkowe, rzeczowniki odczasownikowe, bezokoliczniki, a także inne konstrukcje, które stawiają przed tłumaczem dodatkowe zadania. Z punktu widzenia języka teksty te charakteryzuje „rozproszona” struktura: znaczna ilość rysunków, ilustracji, tablic i wykresów. Charakterystyczną cechą tłumaczenia technicznego jest dokładny i pełny przekaz informacji pozbawiony jakichkolwiek elementów nacechowania emocjonalnego, główny nacisk jest kładziony na logiczność prezentowanych treści, a nie na warstwę emocjonalną.

Zaprezentowano tu naturalnie tylko niektóre kwestie z którymi mają do czynienia tłumacze tekstów technicznych. Poza elementami stałymi w rodzaju stylu, gramatyki, interpunkcji, typowych konstrukcji językowych oraz terminologii specjalistycznej tłumacz powinien zwracać uwagę również na aspekt edycji tekstu, w tym elementy, które znalazły się w niniejszym wykazie.

Wykaz ten jest jedynie skromną częścią większej całości i przedstawia zaledwie niektóre zagadnienia i problemy związane z tłumaczeniem na język rosyjski. W tłumaczeniu specjalistycznym najważniejsze jest bowiem zachowywanie zgodności, a tym samym dostosowywanie się do przyjętych standardów.

Tym samym niezwykle ważne wydaje się usystematyzowanie i nakreślenie wytycznych dotyczących zasad tłumaczenia technicznego oraz stworzenie określonego standardu zapewniającego wysoki poziom przyszłych tłumaczeń.

⁴ A. Voellnagel, *Jak nie tłumaczyć tekstów technicznych*, WNT, Warszawa 1973, s. 99.

Literatura

Pieńkos J., *Przekład i tłumacz we współczesnym świecie*, PWN, Warszawa 1993.

Szulc A., *Podręczny słownik językoznawstwa stosowanego*, Warszawa 1984.

Voellnagel A., *Jak nie tłumaczyć tekstów technicznych*, WNT, Warszawa 1973.

Постановление Правительства РФ от 31.10.2009 N 879 „Об утверждении положения о единицах величин, допускаемых к применению в Российской Федерации”.

Русский орфографический словарь, О.Е. Иванова, В.В. Лопатин (отв. ред.), И.В. Нечаева, Л.К. Чельцова, Российская академия наук. Институт русского языка им. В. В. Виноградова, Москва 2005.

Справочник по правописанию и литературной правке, Д.Э. Розенталь, под ред. И.Б. Голуб, Айрис-пресс, Москва 2005.

Толковый словарь русского языка, Ожегов С.И., Шведова Н.Ю., Российская академия наук. Институт русского языка им. В.В. Виноградова, ООО „ИТИ ТЕХНОЛОГИИ”, Москва 2003.

Технические тексты в переводе – взгляд переводчика

Резюме

Целью работы является выявление переводческих характеристик и наиболее ярких особенностей технического текста. Автор обращает внимание на некоторые моменты в переводе технического текста, в том числе, на устойчивые выражения, сокращения, ключевые слова, роль пунктуации, стилистику текста. Это только некоторые проблемы с которыми сталкиваются переводчики, а которые играют важную роль как со стороны самого перевода так и общепринятых стандартов.

Ключевые слова: оформление перевода, технический текст, ошибки

Technical Texts in Translation. A Translator's Approach

Abstract

The text draws attention to these aspects of the translation process, which in technical texts play an important role and, above all, cause the most trouble, in particular, measurement units, abbreviations, key words, rules of spelling and punctuation, style of the text.

The above list is a humble part of a biggest entity and presents the most important aspects and problems connected with translation into the Russian language. In specialized translation the most important thing is to maintain the compatibility i.e. to adjust as far as possible to the accepted standards.

Key words: translation, technical text, errors

Radosław Gajda

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

Instytut Neofilologii (filologia rosyjska)

doktor nauk humanistycznych

e-mail: radgajda@wp.pl

+48 126626749